

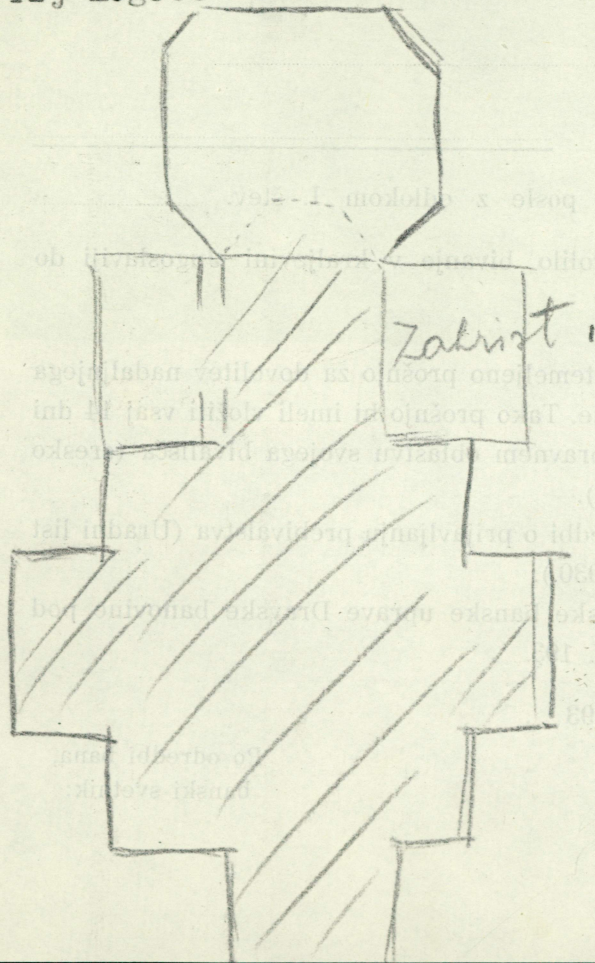
17. rvi komendator 1298 Bruder "erher komend. v st.peter und "eilenstein
malteški red na Dunaju.

Stela, XLIII, 1926, str.24.

Kjer se stika pot od kolodvora s staro cesto, v bližini nekdanje komende je na neki hiši dolbina, v nji pa lesen grobo preslikan stoječ kip Marije z detetom, konec 15.stol.

Stele, LXXX, 12.8.1932, str.53.

Stolp gotski s križnim svodom v pritličju, z zelo močnimi rebri na prepro-
tih konzolah z okroglim sklepnikom. Nad pritličjem dve vrsti lin z pore-
zanimi robovi. Nadja mogoče stara, s prizidki na desni in levi. "rezbite"
rij mogoče de oma v osnovi star, a prizidek na sev. jugu in na vshodu.

Veliki oltar nov v osemdesetih letih, pre-
prost, brez velike umetnosti, kontura v
prostoru dobra. Novi kipi samo v atiki, Mar-
rija na oblakih obdana od angeljev je stara
baročna in zasluži ohranitev. Kljub majhni
umetniški vrednosti bi bila najboljša re-
šitev, če s e samo menza in tabernakelj na-
pravita nova (tabernakelj ima ima na
Štajerskem običajno mašinerijo, ki je ne-
rodna.

V prezbiteriju na levi je vzdana na-
grobna plošča v lat. majuskuli: Hie ligt
begraben der wolledle geborne Herr Herr
Carl Fridrich V.V. zv Gablkhoven welli-
sher in Manath octob..in 1665 iar in Gott
entschlafen seiner alters ein Manat deme
der allerhgste Gott gnadig sein wolle

Amen. Scheneg den 1. ianvari 1665 iar.

Dva str. oltarja in prižnica, vse novejšega datuma.

Pod juž. oltarjem leži v vojaški obleko oblečena relikvija okostnjaka in baje sv. Teodor iz 18. stol., zanimiva.

Stele, XXVIII, 9.7.1926, str.32 - 34.

Slikar Closter Anton J. je naslikal 1776 oltarno sliko sv. Marjete (Orožen)

J. Wastler: Kunst. Lex. str. 12.

(Heilenstein), fara, posvečena sv. Marjeti.

Orientacija pravilna, leži v ravnini kraj vasi v sredi obzidja kot ostanka nekdanjega pokopališča.

Litaratura in viri: Orožen Ign.: Bisthum und Diözese Lavant III. Marburg 1880.; Vrečar Rajko: Savinjska dolina, Žalec 1930.; Župni arhiv; Marijan Marolt: Dekanija Celje II., Celja 1932.

Cerkev sestavljajo: predzidan kvadratast zvonik, ^{V9}praskotna ladja s prizidanima stransikma kapelama, podaljšek ladje s prizidanimi zakristijama in ploščato tristranično zaključeni prezbiterij. Gradnja je kamenita, ometana, strehe sedlaste, pultaste in strešaste, opečne, zvonikova čebulasto baldahinasta, pločevinasta.

Zunanjščina: Zvonik je prehodni skozi rahlo šilaste prehode iz 3 strani. Zvonica je svodena križno rabsko. Rebra rastejo iz malih konsol in so na vrhu speta z rožeto. Višje gori je zvonik razdeljen s pasovi v 3 neenaka

nadstropja, ki so na oglih poudarjena z ojačanji. V 2. nadstropju sta 2 reda pravokotnih, na ajdovo rno prirezanih linic, v vrhnjem pa polkrožno završene line z balustradami. Podstrešni videc se nad kazališči polkrožno boči. V pravokotno ladjo vodi izpod zvonice preprost vhod, na levem pročelju nem krilu pa novejša vijugaste stopnice na kor. Pri vhodu na kor je viden kropilnik z reliefom dekorativne glave iz ca 1500, pri vhodu v cerkev pa je kropilnik z letnico 1675. Ladja ima spodaj pravokotna, zgoraj polkrožna okna, ki pa so zaradi poznejših dovidav deloma razidana. Sredi ladjine dolžine sta na obeh straneh prizidani kapelici, ki se $\frac{3}{8}$ zaključujeta in imata v zapadnih stenah po eno okno. Na ti kapelici sta prizidani levo stara, desno nova zakristija, obe enonadstropni s pravokotnimi okni in segata prav do prezbiterja, tako da del ladje in njen podaljšek od zunaj nista vidna.

Že enkrat povišani prezbiterij ima v obeh vzdolžnicah po eno pravokotno in nad tem ovalno okno, v zaključni steni pa eno razidano okno. V zaključni steni so videni reliefne zvezde in sklepnik. V cerkveno zunanjščino je videnih nekaj nagrobnikov, tako Marije Kircher iz l. 1819. s trikotnim zaključkom, Ane Marije Novak iz l. 1836. s segmentnim zaključkom in ogelnimi akroteriji ter deloma železni, deloma kameniti klasicistični spomenik Jakoba Perscheta iz l. 1836. Pred cerkvijo stoji spomenik v I. svetovni vojni padlim vojakom: lev na visokem podstavku. Spomenik je delo Lojzeta Dolinarja, iz l. 1927,

Notranjščina: Pri vhodu v ladjo stoji na kor na 2 pravokotnih stebvičih in sega s prednjim delom prav do slavolokov, ki vodita v stranski kapeli. Svoden je na kompliciran mrežasti način, ki spominja na začetek 17. stol., je pa poznejši, mogoče celo šele iz zač. 19. stol. V kotu pri vhodu sta

namreč 2 pilastra, ki sta bila postavljena ob času barokizacije, kot pa je mlajši! Dva ~~slon~~ polslopa ob vsaki vzdolžnici ladje delita ladjo v 3 ^{ex} dele, od katerih je prvi pri vходу za dolžino omenjenih pilastrov ^{rov} daljši od ostalih dveh.

Nad polsl^opiteče ob vzdolžnicah venčni zidec, počez pa so polslopi ^ozvezani z loki. Med polslopoma vodita polkrožno zaključena slavoloka v stranski kapeli, ki sta opremljeni s plitvimi, komaj nakazanimi pilastri. Svodi ladje so banjasti, zgrajeni na globokih sosovdnicah, ki se sredi skoraj dotikajo, dočim sta svoda kapel docela križna. Iz ladje vodi polkrožno zaključeni slavolok v nekdanji nakoliko ožji prezbiterij, sedanji vmesni ~~prostor~~ prostor med ladjo in prezbiterijem. Iz tega prostora vodi na levo širok prehod v staro in preprost v^hod v novo zakristijo na desni. Ta prostor je križno svoden, enako kot oktogonalni prezbiterij, ki se razširja od ~~tega~~ tega prostora brez posebnega prehoda. v nekoliko širšo ploskev. Tudi v prezbiteriju so nakazani pilastri.

Oprava: Glavni oltar: marmornata menza, na tej pravokoten tabernakelj in polkrožno zaključen nastavek, okrašen z reliefi Križanega, Bronaste kače, Mojzesa v puščavi in Vstajenja. Zada^oj napis: Načrt in kiparstvo Ivan Sojč, Karel Kocjančič kanmosek Maribor 1930.

Stranska olstrja: psevdorenesančna iz let 1871-73. V levem je slika o. p^l. 80 + 160 Anton Puščavnik, v desnem slika MB. Kip Boštjana v levem in kipa Agate in Rozalije v desnem oltarju so iz 2. četrtine 18. stol.

Prižnicai^z 2. pol. 19. stol. je delana v baročni tradiciji.

Orglje so iz 1824, a so bile kasneje predelane.

Križev pot je iz 2. pol. 19. stol.

Oprema: ničesar posebnega.

Nagrobniki: napisna plošča v prostoru med ladjo in prezbiterijem. Formata 45 x 53 cm. Napis: HIE LIGT BEGRABEN DER WOLL EDLE GEBORENE HER/ HERR CARL FRIDRIH. V. V. ZU GABLKHOVEN/ WELLSCHER IN MANATH OCTO BR IN 1665. IAR IN / GOTT ENTSCHLAFEN SEINES ALTERS... EIN MANAT/ DEME DER ALLERHEGSTE GOTT GNEDIG SEIN WOLLE/ AMEN... SCHENEG DEN. 1. JANUARI. 1.6.6.5. IAR.

Zvonik: Pred pročelje romanske cerkve je bil v začetku 15. stol. prizidan zvonik, ki je v zvonici še pravokoten, na zunanjsčini pa nekoliko predelan in pozneje, najkasneje v sredini 18. stol. povišan za eno nadstropje. Takrat je dobil lepo baročno streho. Mali zvon je nosil napis: ADAM ROSTA USCHER HAT MICH GOSSEN ZU GRAZ 1678. Srednji zvon je ulil l. 1775. Franc Kaiser v Celju. Sedaj ima cerkev samo zvon iz Novega Klostra z napisom: GEGOSSEN VON LUDWIG KORRENTSCH IN WIEN 1861, malega iz Šenka iz l. 1873. in železnega Bühlovega iz l. 1923.

Resume: Polzela se prvič omenja kot cerkvena postojanka v gornjegrajski listini iz l. 1255., v kateri so omenja kot priča capellarius Hartwicus In Hellenstein. Ker v zvezi z inkorporacijami savinjskih župnij stišskemu samostanu Polzela ni omenjena, je morala biti že pred 1256. ločena od žalske župnije. Najkasneje od l. 1323. je bila Polzela komenda malteškega viteškega reda. Protna cerkev je bila romanska. V 2. nadstropju zvonika so dobro vidni ravni skladi napol obdelanih kvadrov iz domačega peščenca, iz katerih je bila zgrajena cela cerkev. Obsegala je ladjo, ki je bila za ca 2,5 m nižja kot danes. Na zahodni strani je zaključevalo tritokno čelo, na vzhodu pa polkrožna apsida. Ta romanska cerkev je nastala v 12., najkasneje v l. pol. 13. stol. Ko je Polzela postala komendatorska cerkev, je morala doživeti prezidave. Na vzhodu je bila odstranjena apsida in na mesto nje postavljena gotski prezbiterij, ki je ohranjen v sedanjem vmesnem

prostoru. Obsegal je pravokotno travejo in 5/8 zaključek. Njegov ostanek je okrogel sklepnik z grafično rozeto, vžidan v vzhodno zunanjo steno baročnega prezbiterja. Ker je podoben onemu v kornem zvoniku v Šnetilju pod Turjakom v Mislinjski dolini, katerega moremo datirati na konec 13. stol., tudi tega v Polzeli ne moremo postaviti pregloboko v 14. stol. Koncem tega stoletja enkrat so pred zapadno fasado prizidali tudi zvonik, katerega zvonica je križnorebrasto obokana, obok pa spet s podobnim sklepnikom, kot ~~ki~~ je bil oni v prezbiteriju. Komendant Janez Kristijan baron Gloyach (1719 - 1729) je dal sezidati pred starega novi, sedanji prezbiterij, ki ima v tlorisu osmerokot in okrono zgrajen svod. Kmalu za tem, a najkasneje v sredini 18. stol. so cerkev barokizirali: dvignili za 2.5. m ladjo, jo času primerno obokali, dvignili zvonik za eno nadstropje in ga baročno ostrešili, dvignili tudi nekoliko prej prizidani kapelici ter prizidali levo zakristijo, kjer imajo sedaj prostor verniki.

Veliki oltar, ki je stal v cerkvi do l. 1882. je bil zelo bogat. V njem je visela podoba sv. Marjete iz l. 1776., delo Antona I. Clostererja. Slika in kipi iz tega oltarja niso več ohranjeni. Mnogo je prezidoval in urejeval cerkev župnik Anton Balon (1868 - 1876). Takrat ali nekoliko pozneje je bila povišana stara in zgrajena nova zakristija na desni strani cerkve. Med l. 1871-73 sta nastala stranska oltarja, 1882. pa veliki oltar, delo Angela Zorattija iz Maribora. Rokodelsko izdelani oltar se je l. 1930 umaknil sedanjemu Šojčevemu.

Na pokopališču je nekoč stala kapela sv. Mihaela, o kateri ni nobenih podatkov. Med kapelami vasi in okolice je omemba vredna samo ona na cestnem ovinku sredi vasi s kipom sv. Marjete iz konca 18. stol.

Konservatorske opombe: cerkev je v redu vzdrževana.

Opombe: V hiši št. 94 je v niši kip Marije z Jezusom, ki je sicer novo pobarvan, toda je iz konca 15. stol.

Kip Janeza Ev. iz začetka 16. stol., ki ~~xx~~je tudi bil v eni polzelskih hiš, je odkupil celjski Mestni muzej.

J. Curk: Celjska topografija, rkp. str. 36-38, zapiski 1957.